

16. FEBRUAR 2026

Vejen til mere og bedre natur på større landbrugsejendomme - Kortlægning af centrale barrierer

UDARBEJDET AF
HEIDI BUUR HOLBECK, NATURRÅDGIVERNE ESKILDSEN & BUUR

Indhold

Sammendrag	1
Opdrag.....	1
Baggrund	2
Formål	2
Faglige anbefalinger til mere og bedre biodiversitet.....	2
Væsentligste barrierer	2
1. Tilskud til biodiversitetsfremmende indsatser skal være økonomisk attraktive – barrierer og anbefalinger	3
2. Lovgivningen skal tilpasses, så biodiversiteten har førsteprioritet – barrierer og anbefalinger	5
3. Rådgivning og støtte til jordejere og dyreholdere - barrierer og anbefalinger	6
Konklusion	7
Disclaimer	8
Kilder.....	9

Sammendrag

Notatet kortlægger væsentlige økonomiske, juridiske og administrative barrierer, som større jordbesiddere oplever ved omlægning af større land- og skovbrugsarealer til varig natur, hvor de naturlige processer får frit spil.

På trods af, at der er bred faglig enighed om, hvilke naturforvaltningstiltag der bedst fremmer biodiversitet, spænder utilstrækkelige tilskud, uhensigtsmæssig lovgivning og manglende rådgivning fortsat ben for helhjertede projekter med naturgenopretning. Notatet peger særligt på manglende økonomiske incitamenter til helårsgræsning, utilstrækkelige kompensationer ved permanent udtagning samt lovgivning, der ikke prioriterer biodiversitet som hovedformål. Dertil kommer mangel på målrettet faglig rådgivning og støtte til jordejere og dyreholder.

Opdrag

Projektet LIFE IP Natureman har som formål at gøre naturgræsning til en rentabel driftsgren. Dette forudsætter, at de juridiske, såvel som økonomiske rammer er til stede. På den baggrund har LIFE IP Natureman bestilt Naturrådgiverne Eskildsen & Buur til at udarbejde et notat, der identificerer centrale barrierer jv. formålet med notatet. Det er dog uden for rammerne af dette arbejde at beskrive *alle* de mange og væsentlige barrierer, der er ift. at tilgodese dansk biodiversitet.

Baggrund

Til trods for, at der over de sidste tre årtier er arbejdet på at sikre og forbedre forholdene for dansk natur er tilbagegangen for arter og naturtyper fortsat. Dette er bl.a. dokumenteret i den seneste NOVANA rapport (Fredshavn, J et. al. 2025), samt i Biodiversitetsrådets rapporter (Biodiversitetsrådet 2023).

Over de næste år skal der ske en enorm transformation af det danske landskab. Som resultat af den Grønne Trepakt skal landbrugsjord tages ud af drift og omlægges til natur, der skal rejses skov og udlægges urørt skov. Ifølge aftalen skal 10 procent af de danske landbrugsarealer omlægges til skov- og naturområder frem mod 2045. Det svarer til at ca. 400.000 ha landbrugsjord skal udtages af produktion.

Skal den proces lykkes og samtidig have værdi for dansk biodiversitet, kræver det at de økonomiske, såvel som de lovgivningsmæssige rammer gør det attraktivt for jordejere at omlægge deres ejendomme, så naturen får mulighed for at udfolde sig.

Formål

Formålet med notatet er at kortlægge, beskrive og prioritere de væsentligste barrierer som større jordejere oplever, når de ønsker at transformere hele eller store dele af deres ejendom fra traditionel skov- og landbrugsproduktion til en naturejendom. Udgangspunkt er de ejendomme, hvor ejerne har en ambition om at følge de nyeste faglige anbefalinger til, hvordan der via naturlige processer kan skabes mere vild og varig natur på deres ejendom.

Målet er desuden at komme med konkrete faglige anbefalinger til, hvordan det kan gøres attraktivt for jordejere at omlægge land- og skovbrugsarealer til helhjetet naturgenopretning.

Faglige anbefalinger til mere og bedre biodiversitet

Fagligt er der konsensus om, hvilke indsatser der skal gennemføres for at fremme biodiversiteten:

1. Naturgenopretning skal tage udgangspunkt i den eksisterende og mest værdifulde natur (jf. "Brandmandens Lov").
2. Der skal skabes så store, sammenhængende og varierede naturområder som muligt.
3. Forvaltningen skal ske på tværs af naturtyper og på tværs af lysåben natur og skov.
4. Naturen skal forvaltes ud fra et princip om så vidt muligt at genskabe og fremme naturens egne processer, herunder naturlig hydrologi, ekstensiv helårsgræsning, stormfald mv.
5. Forvaltningen skal bygge på permanens og kontinuitet, dvs. at nye naturarealer tildeles varig, juridisk beskyttelse, fx. vha. tinglysning

(Biodiversitetsrådet rapporter 2023, 2024 og 2025).

Væsentligste barrierer

Med udgangspunkt i ovenstående 5 faglige anbefalinger til hvilke indsatser der skal gennemføres for at sikre mere og bedre biodiversitet, er de centrale barrierer for at kunne opfylde disse anbefalinger søgt identificeret. Det er sket med udgangspunkt i tidligere identificerede barrierer (bilag 1), interview med udvalgte større jordejere (bilag 2), samt opsamling på egne erfaringer.

Konklusioner og anbefalinger fra tidligere analyser

De identificerede barrierer i de ovennævnte rapporter og kataloger, koncentrerer sig om følgende centrale emner:

1. Der mangler økonomiske incitamenter til at gennemføre den mest natureffektive indsats.
2. Dårlige økonomiske rammer for naturgræsning
3. De nuværende tilskudsordninger er ineffektive og gavner ikke biodiversiteten
4. Tilskudsordningerne bør omlægges, så de langsigtede og effektive naturtiltag prioriteres
5. Regler for dyrevelfærd bør ændres/tilpasses så de harmoniserer med natur- og helårsgræsning
6. Lovgivningen bør ændres, hvor den spænder ben for en god naturforvaltning
7. Der er behov for faglig rådgivning om forvaltningsindsatser ved omlægning af produktionsjord til varig natur
8. Ingen tilskud til ændret hydrologi

For uddybning se bilag 1.

Konklusion og anbefalinger fra større jordejere

Fire jordejere med større jordtilliggende er blevet interviewet. Samlet peger de på, at hvis samfundet ønsker omlægninger til mere varig og vild natur på større sammenhængende arealer, så skal følgende rammer være til stede:

- (1) Permanent udtagning af land- og skovbrugsarealer skal være mindre risikabel og mere økonomisk attraktiv
- (2) Bedre tilskud til græsning (inkl. tilskud til skovgræsning)
- (3) De administrative og lovgivningsmæssige barrierer, der hindrer optimale indsatser for biodiversiteten skal reduceres

For uddybning se bilag 2.

Samlet opsummering

Tre centrale barrierer er på baggrund af ovenstående (bilag 1 og 2) og egne indhentede erfaringer identificeret:

1. Tilskud til biodiversitetsfremmende indsatser skal være økonomisk attraktive
2. Lovgivningen skal tilpasses, så biodiversiteten har førsteprioritet
3. Bedre rådgivning og støtte til jordejere og dyreholdere

Disse punkter udfoldes herunder.

1. Tilskud til biodiversitetsfremmende indsatser skal være økonomisk attraktive – barrierer og anbefalinger

Forskellige tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammet har som formål at bidrage til at fremme biodiversiteten. Der er dog en række udfordringer og mangler i disse, som uddybes herunder. De nuværende tilskudssatser og betingelser betyder, at de faglige anbefalinger til mere og bedre biodiversitet er svære at opfylde inden for de nuværende rammer. Dette til trods for, at ordningerne har som formål at fremme biodiversiteten.

1. Ordningen "Tilskud til pleje af græs- og naturarealer"

Tilskud til græsning gives via tilskudsordningen "Tilskud til pleje af græs- og naturarealer". Ordningen har grundlæggende haft de samme rammer siden 2006, dog med tilpasninger og forbedringer undervejs. Der er dog et fundamentalt behov for nye rammer og højere tilskud til græsning.

Tilskudssatserne har været uændret siden 2015. Dvs. uden indeksregulering og uden anerkendelse af det vigtige arbejde, som dyreholdere udfører med de græssende dyr. Sættes år 2015 = index 100 er forbrugerprisindekset for Danmark steget med 20 pct. over de sidste 10 år (Statistics Denmark). Dvs. at tilskuddet over den 10-årige periode er faldet med 20 pct.

Fra samfundets side er der i de mellemliggende 10 år kommet et langt større fokus på vigtigheden af, at der gennemføres en ekstensiv græsning gennem hele året. Tilskudssatserne er dog fortsat de samme uanset, om græsningen gennemføres som en intensiv sommergræsning eller en ekstensiv helårsgræsning.

Anbefaling

Rammerne for "Tilskud til pleje af græs- og naturarealer" bør fundamentalt ændres, så tilskud og kontrol harmonerer med de faglige anbefalinger til en græsning der fremmer biodiversiteten. Tilskud bør som min. indeksreguleres og der bør gives et økonomisk incitament til at finansiere det ekstra arbejde der er ved tilsyn af udegående dyr gennem hele året. Tilskudssatsen til ekstensiv helårsgræsning estimeres fra flere aktører til at skulle opjusteres til i størrelsesordenen 6.000 kr/ha for at kunne dække de reelle udgifter til ekstensiv helårsgræsning.

2. Mulighed for tilskud til græsning på tværs af lysåben natur og skov

Skal målet om at skabe store, sammenhængende og varierede naturområder på tværs af naturtyper og skov, vil det kræve en ændring i Skovloven. I dag er det kun tilladt at græsse 10 pct. af fredsskovspligtige arealer uden forudgående dispensation.

Samtidig er det ikke muligt at søge tilskud til skovgræsning.

Anbefaling

Det anbefales, at der indføres én samlet tilskudsordning for græsning på tværs af skov og lysåben natur. Samtidig bør Skovloven ændres, så forbud mod græsning i fredsskovspligtige skove ophæves.

3. Højere tilskud til varig udtagning af dyrkningsjord og produktionsskov

I 2024 blev der gennemført en 1-årig pilotprojektordning med tilskud til varig udtagning af landbrugsjord til permanent ekstensivering. Der blev søgt om permanent ekstensivering på 12.500 ha, hvoraf to tredjedele var omdriftarealer, hvor der hidtil har været mulighed for at jordbehandle og gødske. Den sidste tredjedel var permanente græsarealer.

I 2025 var der ingen mulighed for at søge et lignende tilskud. I 2026 åbnes der op for ansøgning igen i en ny ordning om permanent ekstensivering. Tilskudssatserne til øvrig landbrugsjord uden kvælstof- eller kulstofindsatser tildeles fremadrettet kun 59.500 kr/ha, mod de tidligere 82.500 kr/ha. I lyset af Biodiversitetsrådets anbefaling om at den fremtidige forvaltning for biodiversitet skal bygge på permanens og kontinuitet, er det bekymrende at tilskudssatsen nedsættes på højbundsjord, som netop kan have en høj værdi for biodiversiteten ved naturgenopretning.

Anbefaling

Det anbefales, at de nuværende tilskudssatser til Permanent ekstensivering genovervejes og fremover hæves væsentligt, så satserne tilgodeser det reelle værditab på jorden. Der kan evt. indføres en graduering, så tilskudssatserne til udtagning af landbrugsjord med nærhed til eksisterende værdifuld natur tilgodeses med et incitamentstillæg. Ligeledes kan der indføres incitamentstillæg ved varig udtagning af dyrkningsarealer, der kan føre til sammenbinding af eksisterende naturområder eller på anden måde har væsentlig betydning for gennemførelse af naturgenopretningsprojekter.

4. Tilskud til øvrige biodiversitetsfremmende indsatser

Der findes en række 1-årige tilskudsordninger som landbrugere kan søge med det formål at fremme biodiversiteten. Da disse ordninger netop er 1-årige og arealerne derfor efterfølgende kan opdyrkes, har tilskudsordningerne ikke nogen reel og varig effekt for biodiversiteten.

Anbefaling

Det anbefales, at midler afsat til 1-årige ordninger kanaliseres over i varige ordninger med en reel effekt for biodiversiteten.

Generelt bør tilskudsmodeller opbygges, så den mest optimale naturforvaltning også er den, der bedst kan betale sig. Tilskudssatserne kan desuden gradueres efter effekter for biodiversitet, så den mest optimale indsats giver det højeste tilskud. Herunder bør det bl.a. fremadrettet sikres, at der fortsat kan søges landbrugsstøtte på tidligere landbrugsarealer, som udvikles mod krat- og skovlandskaber.

2. Lovgivningen skal tilpasses, så biodiversiteten har førsteprioritet – barrierer og anbefalinger

De lovgivningsmæssige rammer sætter en lang række begrænsninger ift. at gennemføre naturforbedrende indsatser. En del af disse begrænsninger er nærmere beskrevet i bilag 1. Herunder beskrives de lovmæssige hindringer som pt. vurderes som nogle af de væsentligste barrierer. Det skal dog bemærkes, at der er en lang række andre love og regler, som også bør ændres. Det ligger dog ud over opgavens omfang at lave en fyldestgørende liste over alle disse.

1. Skovloven bør ændres, så skovgræsning muliggøres

Skovlovens hovedformål er fastlagt med henblik på træproduktion og skovbevoksning. Danske skove er dog et af de vigtigste levesteder for en lang række rødlistede arter og ekstensiv græsning har en positiv effekt for biodiversiteten.

Skovloven tillader ikke græsning uden forudgående dispensation på mere end 10 pct. af skovens areal. Ansøgere oplever ofte, at få afslag på dispensation til skovgræsning, selvom formålet netop er at fremme biodiversiteten i skoven.

Anbefaling

Det anbefales, at skovloven hurtigst muligt revideres, så skovgræsning kan indgå som en naturlig del af et samlet græsningsareal på tværs af lysåbne, såvel som skovdækkede arealer. Dette vil være yderst gavnligt for biodiversiteten, da mange arter netop er tilknyttet overgangszoner som skovbryn og skovlysninger.

2. Regler for dyrevelfærd bør tilpasses så de harmonerer med natur- og helårsgræsning

Den nuværende lovgivning for dyrehold, er på flere punkter ikke tilpasset til at tilgodese dyr der går ude på naturarealer en stor del af året eller året rundt. Derfor er der et stort behov for at tilpasse de

nuværende regler, så reglerne i langt højere grad harmonerer med faglige anbefalinger til, hvordan ekstensive dyreracer kan leve et sundt, frit og godt liv, når de går ude året rundt. Særligt ift. ”Lov om regler for hestehold” er der en lang række udfordringer i den nuværende lovgivning. Det drejer sig bl.a. om følgende punkter:

- Krav om dagligt tilsyn – for andre dyregrupper er der kun krav om jævnlige tilsyn
- Krav om størrelse på læskure til udegående heste om vinteren, svarer til kravene på staldbokse for heste på stald og der kræves ca. dobbelt så meget plads som til kvæg. Det betyder, at opsætning af læskure til heste er en fordyrende post uden at der er fagligt belæg for effekten.
- For alle dyregrupper, der er undtaget krav om læskur, efterlyses en mulighed for forhåndsgodkendelse af arealer.

Anbefaling

Der bør i lovgivningen være et langt større fokus på de positive indikatorer for et godt dyreliv for udegående dyr. Det gode dyreliv handler både om dyrets mentale tilstand og de fysiske aspekter, der tilsammen påvirker følelser og oplevelser, som har indflydelse på dyrets velfærd. Det anbefales, at der udarbejdes særskilte regler, der tilpasses ekstensive robuste dyr, der går ude året rundt.

3. Lovgivningen bør ændres, hvor den spænder ben for en god naturforvaltning

Alt for mange jordejere oplever, at gode naturinitiativer drukner og dør i lang sagsbehandlingstid og ugennemskuelig administration. Det er demotiverende og ødelæggende for en konstruktiv proces og stopper flere gode naturinitiativer.

Anbefaling

I forbindelse med den kommende biodiversitetslov, bør der sættes klare mål for hvor og hvordan naturen kan sikres første prioritet. Der bør arbejdes for, at sagsbehandlingstiden for dispensationer og tilladelser til naturprojekter generelt forkortes. Der bør etableres et ”fast track” myndighedsbehandling for naturområder. Det gælder både ift. almindelig myndighedsbehandling, men også ift. gennemførelse af f.eks. jordfordelinger.

3. Rådgivning og støtte til jordejere og dyreholdere - barrierer og anbefalinger

1. Faglig rådgivning om forvaltningsindsatser

Jordejere mangler generel faglig viden om, hvordan de bedst tilrettelægger, prioriterer og gennemfører naturforvaltning og genopretning med størst mulig effekt for biodiversiteten. Det gælder både ift. forvaltning af eksisterende natur, samt ved omlægning af produktionsjord til varig natur. Kommuner kan bistå i et vist omfang, men har begrænsede ressourcer. Alternativt skal jordejere selv betale for rådgivning om naturindsatser, hvilket kun sker i minimalt omfang. Biodiversiteten taber ofte når indsatser gennemføres uden faglig bistand.

Anbefalinger

Det anbefales, at der oprettes en gratis rådgivningsordning i stil med ”Udtagningskonsulenter” eller ”Økotjek”, hvor landmænd modtager gratis rådgivning om indsatser for hhv. etablering af lavbundsprojekter og omlægning til økologisk landbrug. En lignende rådgivningsordning bør etableres for alle de jordejere, som ønsker mere viden om indsatser til gavn for biodiversiteten.

2. Natur- og landskabsrådgivning på storskala

Særligt for de større land- og skovbrug, som ønsker at omlægge deres arealer til varig natur, er der meget på spil. Dette gælder både de økonomiske interesser og de slægts- og kultur historiske bånd. Jo

større ejendommene er, jo flere lovgivningsmæssige og administrative udfordringer vil der normalt opstå. Samtidig vil de faglige indsatser skulle både prioriteres og planlægges nøje. Det kræver derfor, et stort forarbejde og overblik, at ændre driften radikalt på store ejendomme.

Derfor kan det være interessant at inddrage erfaringer fra England, hvor der gives tilskud til natur- og landskabsrådgivning til naturgenopretning af større landområder.

Anbefalinger

Det anbefales, at der tages initiativ til at afprøve en model for natur- og landskabsrådgivning på storskala. Det foreslåes, at der igangsættes en pilotordning, der kan støtte opstart af storskala ambitiøse naturprojekter. Tilskuddet bør finansiere igangsætning og modning af store ambitiøse naturgenopretningsprojekter på landskabsniveau (+300 ha).

Tilskuddet skal gives til de faktiske omkostninger i hvert enkelt projekt og inkluderer f.eks. udarbejdelse af forvaltningsplan, transformation af dyrkningsarealer (tinglysning af land- og skovbrug til varig natur, samt konkrete initiativer som f.eks. udsåning af hjemmehørende frø, ændret hydrologi, lysninger og veteranisering i skove, opsætning af elektrisk hegn, indkøb af græssende dyr, samt andre forberedelser til græsning (læskure, drikkevand m.m.). Dertil kommer monitorering af de igangsatte effekter.

Som i den engelske model anbefales det, at der findes finansiering til en projektleder. I England er projektlederens rolle at facilitere den indledende proces med naturgenopretningen de første 2 år. Herefter evalueres forløbet med mulighed for forlængelse over flere år, hvis det skønnes nødvendigt. Finansiering af en faglig projektleder sikrer fremdrift og faglig forankring af projektet. Se uddybende beskrivelse i bilag 3.

I Danmark kunne potentielle projekter f.eks. udvælges på baggrund af eksisterende kortlag som foreslået i rapporten: [POTENTIALET FOR AT RESERVERE 30% AF LANDAREALET TIL BESKYTTEDE OG STRENGT BESKYTTEDE OMRÅDER I DANMARK](#)

3. Bedre beskyttelse af dyreholdere, der udsættes for hetz og chikane

En lang række dyreholdere med dyr der går ude hele eller det meste af året udsættes for systematisk hetz og chikane fra en mindre, men hård kerne af dyreaktivist. Det har store psykiske konsekvenser for de pågældende dyreholdere og fører ofte til, at dyreholdere ændrer deres normale praksis omkring dyr eller stopper med at have dyr for at undgå yderligere hetz. Andre dyreholdere vælger ganske enkelt ikke at have helårsgræssende dyr, særligt heste, for at undgå hetz og chikane. Dyreholdere føler sig magtesløse og mangler juridisk bistand til at stoppe hetzen.

Anbefaling

Der bør nedsættes en task force som kortlægger, om de nuværende regler sikrer tilstrækkelig juridisk beskyttelse af de dyreholdere, der udsættes for hetz og chikane. Hvor den nuværende lovgivning ikke er tilstrækkelig, bør loven revideres, så dyreholdere, som løser en vigtig samfundsopgave er juridisk godt beskyttede. Samtidig anbefales det, at der hos politiet nedsættes en national task force, som kan håndtere henvendelser fra dyreholdere der udsættes for hetz.

Konklusion

Hvis de politiske målsætninger om mere sammenhængende, vild og varig natur skal realiseres, kræver det en grundlæggende omlægning af både støtteordninger og lovgivning. De økonomiske incitament

som tilbydes jordejere bør afspejle det reelle værditab og den samfundsmæssige gevinst ved biodiversitetsfremmende indsatser. Samtidig skal lovgivningen tilpasses, så naturlige processer – herunder helårsgræsning – understøttes frem for begrænses. Hvis ambitionerne om storskala naturgenopretning skal omsættes til handling, er der behov for målrettet finansieret rådgivning, samt en bedre juridisk beskyttelse af dyreholdere med naturgræsning.

Disclaimer

LIFE IP Natureman har fokus på at bevare og beskytte rigkær, kilder og overdrev i 11 Natura 2000-områder i Himmerland og Midtjylland.

Projektet arbejder målrettet for at gøre det økonomisk interessant for landbruget at have naturarealer med afgræsning eller høst af biomasse med i driften og derved udvikle naturplejen til en særlig driftsgren.

Nærværende rapport er udarbejdet som led i projektet LIFE IP NATUREMAN LIFE16 IPE/DK/006 der støttes af EU Kommissionen.

I henhold til artikel II.7.2 i General Conditions kan de holdninger og den viden, der kommer til udtryk i rapporten, under ingen omstændigheder blive betragtet som EU Kommissionens officielle holdning, og EU Kommissionen er ikke ansvarlig for den videre brug af oplysningerne i rapporten.

Kilder

Biodiversitetsrådet: "Mere og bedre finansiering- estimering af finansieringsgabet i Danmarks biodiversitetsindsats", 2025: [Rapport-2025_pages.pdf](#)

Biodiversitetsrådet, 2024. anbefalinger til en dansk biodiversitetslov. Biodiversitetsrådet

Biodiversitetsrådet, 2023: [Mod robuste økosystemer - Årsrapport 2023 - Biodiversitetsrådet](#)

[Ejrnæs, R.: Hvor var landbruget, da Grøn Trepert sprang i skov?](#), Naturmonitor 2025

Fredshavn J., Nygaard B., Ejrnæs R., Johansson L.S., Dahl K., Christensen J.P.A., Kjær C, Elmeros M., Mortensen R.M., Møller J.D., Heldbjerg H., Sveegaard S., Galatius A., Brunbjerg A.K., Boel M., Strandberg M.T., Hansen R.R., Alnø A.B. 2025. Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2025. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 51 s. Videnskabelig rapport nr. 673: [Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2019. Habitatdirektivets Artikel-17 rapportering](#)

FREJ: [Fra benspænd til biodiversitet](#), 2025

Naturmonitor: [Der mangler penge til natur i den grønne trepart](#), 2025

Naturrådgiverne Eskildsen & Buur, 2024: [Forslag til ny tilskudsordning til biodiversitet dec2024](#).

Seges innovation: [Anbefalinger til mere og bedre naturforvaltning](#), 2025.

Bilag

Bilag 1. Kortlægning af tidligere identificerede barrierer og anbefalinger

Biodiversitetsrådet

Biodiversitetsrådet har i deres seneste rapport: [”Mere og bedre finansiering - estimering af finansieringsgab i Danmarks biodiversitetsindsats”](#) meget klart og tydeligt påpeget, at de statslige midler afsat til biodiversitetsformål ikke i tilstrækkelig grad er målrettet indsatser med dokumenteret positiv effekt for biodiversiteten og at midlerne i dag har en meget begrænset effekt for biodiversiteten.

Rapporter der identificerer udfordringer og barrierer

Der er gennem de seneste år udarbejdet flere analyser, der adresserer de udfordringer der er for landmænd og andre jordejere, der ønsker at fremme biodiversiteten på deres ejendom. Alene i 2025 er følgende anbefalinger bl.a. udkommet:

1. [Anbefalinger til mere og bedre naturforvaltning– en analyse af de vigtigste barrierer og forslag til løsninger](#). Udarbejdet af SEGES Innovation
2. [Fra benspænd til biodiversitet 16 anbefalinger til at styrke arbejdet med biodiversitet i fødevarerektoren](#). Udarbejdet af Foreningen Frej i samarbejde med en række aktører.

Begge kataloger kommer med konkrete og fagligt relevante anbefalinger, som peger på de strukturelle udfordringer og mangler der er ved såvel igangsætning som fastholdelse af den fagligt optimal forvaltning på eksisterende natur. Der er ligeledes givet anbefalinger til omlægning af landbrugsarealer til varig natur.

De identificerede barrierer og anbefalinger fra de to kataloger er sammenstillet i nedenstående tabel.

SEGES Innovation: <u>Anbefalinger til mere og bedre naturforvaltning – en analyse af de vigtigste barrierer og forslag til løsninger</u>	Foreningen Frej: <u>Fra benspænd til biodiversitet</u>
Naturbeskyttelseslovens §3 Der mangler en fast arealbeskyttelse. Forslag: Det anbefales at ændre § 3-beskyttelsen til en reel naturbeskyttelse af arealet og ikke tilstanden, så arealer ikke kan vokse ind og ud af beskyttelsen.	Giv økonomisk incitament til at bevare lysåben natur med høj værdi - Gør det økonomisk attraktivt at bevare og udvikle lysåben natur, så lodsejere ser en fordel i at opnå høj naturværdi og §3-beskyttelse frem for at se det som en risiko. - Indføring af bonusordning eller forhøjet støtte for §3-beskyttede arealer med dokumenteret høj biodiversitet - Giv lodsejere langsigtede garantier for drift og støtte, så investeringer i naturpleje er økonomisk trygge og med en lavere risiko - Tilpas landbrugs- og driftlovgivningen, så helårsgræsning og tilgroning med buske og træer ikke fører til tab af landbrugsstøtte - Kommuniker klart, at §3-beskyttelse kan være en gevinst, ikke kun en begrænsning – både for biodiversitet og for ejendommens værdi i en grøn fremtid
Mere simple regler Minimer omfanget af nødvendige dispensationer og tilladelser til græsning. Forslag: Græsning op til et øvre græsningstryk skal kunne igangsættes, uden det kræver en lang række forskel lige tilladelser og dispensationer.	Landbrugets støtteordninger skal bygge på fleksibilitet, lokal naturforståelse og reel biodiversitets effekt: Reglerne skal tilpasses, så de ikke modarbejder, men i stedet giver en positiv værdi for biodiversiteten VVM-krav: - Undtagelse for bestemte projektkategorier - Klare kriterier for hvornår VVM er unødvendig - Ensretning og forenkling af regler på tværs af kommuner og myndigheder
Ændre lovgivning der spænder ben for naturforvaltning (Skovloven, Driftsloven, Mark- og vejfredsloven, Ammoniakreguleringen i husdyrgodkendelsesloven, Fredninger). Forslag: Ændringer i lovene, så biodiversitet bliver et enkelt valg.	Skovloven skal justeres, så græsning med husdyr tillades i fredskov, når det: - Skaber bedre vilkår for biodiversiteten - Indgår i målrettede naturforvaltningsplaner - Gennemføres under hensyn til dyrevelfærd og skovens langsigtede funktion - Regler for græsning strømlines og forsimples, så det bliver lettere at etablere samgræsning i større naturprojekter hvor både skov og lysåbne arealer indgår - genindføre tilskud til skovgræsning
Støtteordninger til naturforvaltning Tilskud til pleje af græs- og naturarealer, Tilskud til rydning af tilgroede arealer og forberedelse til afgræsning, Tilskud til permanent ekstensivering, Grundbetaling, Undgå konkurrerende ordninger med minimal biodiversitets effekt (Bio ordningen biodiversitet og bæredygtighed). Forslag: Den mest effektive naturforvaltning skal være den, der bedst skal kunne betale sig. Tilskudssatserne kan gradueres efter forvaltningsstrategiernes effekt, så den mest optimale indsats giver det højeste tilskud.	Højere støtte til langsigtede naturplejetiltag som permanent ekstensivering og helårsgræsning: Støttestrukturen omlægges, så langsigtede og effektive naturtiltag prioriteres højere, f.eks. gennem: - engangsbeløb ved permanent ekstensivering - øget støtte til helårsgræsning - flerårige tilskud til permanente småbiotoper og bræmmer op til eksisterende natur Støtten bør prioriteres og differentieres, så større, sammenhængende naturarealer får forhøjet støtte
Dyrevelfærd • Krav til jævnlige tilsyn (også for heste) • Krav til ly og læ – manglende mulighed for forhåndsgodkendelse • Regler for opsætning af læskure til græssende dyr skal lempes • Slagtning på naturarealer (mere lempelige regler)	Tilsynsreglerne harmoniseres: - én samlet, forenklet lovgivning, der: - gælder på tværs af dyrearter i samme område - tager hensyn til både dyrevelfærd og arbejdsmiljø - anvender ind- og udgang til området som praktisk kontrolpunkt til mærkning af dyrene

Naturforvaltere skal anerkendes for god dyrevelfærd (formidling) Forslag: Tilpasning af regler skal gøre det attraktivt at gennemføre en naturgræsning.	
Andet: - Rådgivning til facilitering af jordfordeling - Mere viden om natur, biodiversitet og naturforvaltning - Udbud af offentlige arealer skal have større vægt på biodiversitet - Formidling om samspil mellem græsning og jagt, - Kapacitetopbygning af egnede græsningsdyr - Det skal kunne betale sig at lave naturforvaltning på egne naturarealer	Gør Naturtjek gratis og landsdækkende for alle lodsejere: - Indfør en national ordning - Samarbejde med rådgivere, der kan følge op med handling - Digitale værktøjer, der supplerer fysiske besøg Skab lokale praksisfællesskaber for naturforvaltning: - Oprettelse af lokale netværk for lodsejere og naturforvaltere med vidensdeling

Øvrige anbefalinger til mere og bedre natur

I projektet ”Udvikling af ny tilskudsordning til forvaltning for biodiversitet” er der udarbejdet et konkret forslag til en ny tilskudsordning for biodiversitet: [Forslag til ny tilskudsordning til biodiversitet_dec2024](#). Forslaget er udarbejdet af Naturrådgiverne Eskildsen & Buur med bidrag fra en række fageksperter.

Notatet: ”*Det gode hesteliv: Forslag til ændringer i reglerne for lov om hestehold*”. Notatet sætter fokus på, hvordan de bedst mulige rammer for det gode hesteliv for naturheste kan udmøntes i lovgivningen. Målet med notatet er at sikre, at reglerne for hestehold i højere grad muliggøre helårsgræsning med naturheste. Notatet er udarbejdet af Naturrådgiverne Eskildsen & Buur i samarbejde med en række fageksperter og finansieret af IP LIFE projektet Natureman. Notatet er endnu ikke offentliggjort.

Bilag 2. Interview med større jordbesiddere

Der er gennemført interviews med fire udvalgte jordejere. Dette er gjort for at undersøge, hvilke barrierer jordejere selv vurderer som de væsentligste, samt afdække, om de udfordringer, der er identificeret i 1 bilag stemmer overens med og ”fanger” de udfordringer, som de større jordejere selv oplever.

Metode

På baggrund af den hidtidige indsamlede viden om barrierer, er der udarbejdet et spørgeskema til udvalgte jordejere. Spørgeundersøgelsen er udført via telefoninterview med fire større jordejere.

Disse er udvalgt ud fra følgende kriterier:

1. Har ambitioner og interesse for at omlægge hele eller store dele af ejendommens arealer til varig vild natur (min. 80 ha)
2. Er ikke økonomisk fritstillede til at kunne gennemføre de ønskede indsatser uden at der er en økonomi i omlægningen og den fremtidige drift

Interviewede jordejere

I tabel 1 er en oversigt over arealstørrelse og arealfordeling hos de fire interviewede jordejere.

Tabel 1. Oversigt over arealer hos de fire interviewede jordejere

Jordejer	Areal i alt (ca. ha)	Fordeling / bemærkninger
Jordejer 1	510	250 ha omdriftsjord; 170 ha produktionsskov; 90 ha naturareal
Jordejer 2	820	500 ha omdriftsjord; 250 ha eng; 70 ha omdriftsjord omlagt til natur
Jordejer 3	1200	Ønske om at omlægge ca. 1.000 ha til vild natur (blanding af skov, landbrugsjord og eksisterende natur)
Jordejer 4	80	80 ha eksisterende værdifuld natur

Vigtigste identificerede barrierer hos de interviewede jordejerne

Der er en række tydelige fællesnævner hos de adspurgte jordejere:

Alle har en høj ambition om mere natur og mere sammenhængende natur. Målet er helårsgræsning, naturlig skovudvikling og (hos nogle) hydrologiske ændringer i landskabet. Men særligt manglende økonomi til omlægning fra produktionsjord og skovproduktion spænder ben for ambitionerne. Ligeledes gør en række regler det svært at komme fra gode intentioner til store ambitiøse og varige naturgenopretningsprojekter.

Centrale punkter der går igen mellem jordejerne

Tilskud til varig udtagning er ikke økonomisk attraktive

De nuværende satser med engangskompensation (Permanent ekstensivering* og urørt skov) med tinglysning vurderes ikke at være økonomisk attraktive. Der ønskes en markant højere kompensation

som også indregner værditabet på jorden og den ekstra risiko der er ved permanent udtagning af produktionsjord ift. den langsigtede arealudvikling.

Der ønskes et incitamentstillæg ved varig udtagning af jord. Der foreslåes en graduering, hvor tilskuddet er højere på arealer med højt naturpotentiale. Ligeledes foreslåes det, at der gives et ekstra tilskud til at udtage og sammenlægge store arealer.

*Tilskud til permanent ekstensivering blev udbud i 2024. Her var satsen 82.500 kr/ha for varig udtagning af landbrugsjord. Ordningen udbydes igen i 2026, men tilskuddet nedsættes til 59.500 kr. for jorde uden særlige kulstof- og kvælstofindsatser.

Bekymring for permanens

Der er et gennemgående ønske om at sikre fremtidige generationer økonomisk, samt sikre, at de kommende generationer er fri til at træffe andre beslutninger om den kommende drift. Derfor er der en vis skepsis over for tinglysning/permanente bindinger. Det påpeges, at permanente ordninger binder kommende generationer og reducerer handlefriheden, hvilket gør dem mindre attraktive. Derfor foretrækkes årlige tilskud uden varige bindinger.

Græsning, særligt helårsgræsning

Det påpeges, at der mangler et økonomiske incitament til at vælge helårsgræsning. Det vurderes, at der med helårsgræsning følger en række ekstra udgifter til bl.a. drift og tilsyn året rundt. Ligeledes påpeges det, at de nuværende kontrolkrav i tilskudsordningen "Tilskud til pleje af græs- og naturarealer" ikke giver den ønskede fleksibilitet ift. at gøre det trykt og attraktivt at gennemføre helårsgræsning.

Ønske om større, sammenhængende arealer

Jordejerne er indstillet på og kan se det hensigtsmæssige i, at udtage større sammenhængende arealer, men tøver med dette primært pga. manglende økonomiske incitamenter, samt bekymring for permanens.

Bekymring for hetz og chikane

Alle jordejerne er bekymret for hetz og chikanen ved at have helårsgræssende dyr. Af den årsag er der flere af jordejerne, der har fravalgt græsning med heste. Én beskriver, at der fodres ekstra og mere end nødvendigt gennem vinteren af frygt for hetz. En anden, at der opsættes læskur af den grund, selvom der er egnede forhold med naturligt ly og læ.

Forskellige fokuspunkter hos jordejerne

Hvad der opleves som de primære barrierer

- **Lovgivning som hovedbarriere:** Én fremhæver især lovgivning (bl.a. VVM, vandløbsregulativer og tilladelse til høje hegn), som en væsentlig barriere, der direkte har tvunget projektet til at blive opdelt i mindre enheder og ændret dyrevalg.
- **Økonomi/permanens som hovedbarriere:** Én vægter især værditab, erstatningsniveau, permanens og skatteregler som de afgørende benspænd.
- **Kombination af økonomi og lovgivning:** Én peger på begge de ovenstående problemstillinger, men tilføjer meget konkret behov for bedre helhedsplan/overblik og ordninger, der gør skovgræsning realistisk.
- **Bekymrede for tilgroning:** Én er bekymret for om de græssende dyr alene kan holde opvækst nede, som kommunen forventer.

Bilag 3. Beskrivelse af den engelske model for "Landscape Recovery"

Landscape Recovery

I England gives der offentligt tilskud (via DEFRA) til "Landscape Recovery" til naturgenopretningsprojekter på min. 500 og op til 5.000 ha. Det sker gennem skræddersyede, langsigtede aftaler, der strækker sig ud over +20 år.

Målet er, at støtte opstart af storskala projekter med omfattende ændringer i arealanvendelsen. Formål er at genoprette levesteder og økosystemer, samt sikre miljø- og klimagevinster.

Erfaringer fra England

Tilskud til "Landscape Recovery" blev etableret i 2022. I løbet af 2022 og 2023 er der givet støtte til 56 projekter. Tilsammen involverer projekterne mere end 700 landmænd og jordejere med mere end 240.000 hektar i hele England. Målet er at genoprette 35.000 hektar tørvemoser, skabe over 7.000 hektar skov og genoprette ca. 700 km floder, samt beskytte og forbedre arter.

I erkendelse af kompleksiteten af denne type projekter er der en trinvis projektudvikling. Udviklingsfasen finansieres i op til to år, før projekterne går videre til projektgennemførelsen.

De støttede aktiviteter omfatter udarbejdelse af en plan for naturgenopretning, inddragelse af lokale interessenter, overvågnings- og evalueringsplaner, samt finansiering af ansat projektleder de første 2 år.

I hvert enkelt projekt udarbejdes en prisfastsat plan med oversigt over forventede omkostninger. På den baggrund udvikles en skræddersyet finansieringsmodel, samt en plan der skal sikre efterfølgende privat finansiering. Aftalerne er skræddersyet og tilpasses løbende under projektudviklingen.

Tilskuddet ligger i størrelsesordenen £ 200 til £ 900 pr. ha pr. år. Disse omkostninger bliver finansieret i en kombination af privat og offentlige midler.

Læs mere om den engelske ordning her: <https://www.gov.uk/government/publications/landscape-recovery-more-information-on-how-the-scheme-will-work/landscape-recovery-round-2#overview> og [Landscape Recovery scheme – what you need to know – NFUonline](#)